

Spravedlivá cena

Vzdělávací oblast (Vzdělávací obor)

Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví)

Člověk a příroda (Přírodopis)

Člověk a společnost (Výchova k občanství)

Cíle a výstupy

- Žáci se seznámí s charakteristikami Fair Trade a porovnájí rozdělení ceny banánu Fairtrade a běžného banánu mezi jednotlivé aktéry banánového obchodu.
- Žáci navrhnou ideální pravidla pěstování a obchodu s banány.
- Žáci si dají do souvislosti environmentální, sociální a ekonomické aspekty pěstování banánů.
- Žáci zaujmou vlastní stanovisko vůči praktikám běžným při pěstování banánů.

Prostor
třída

Potřebný čas

45 minut

Pomůcky

- papíry s banánem a aktéry obchodu (Příloha 1) – jednou do skupinky
- rozdělení ceny – banán běžný a Fairtrade (Příloha 2 a 3) – pro učitele
- výroky o ekonomických, environmentálních a sociálních aspektech pěstování banánů (Příloha 4) – jednou do skupinky
- standardy Fair Trade (Příloha 5)
- banán
- lepidla

Postup

- Rozdělte žáky do skupinek po čtyřech. Můžete před ně položit banán. Zeptejte se:

Kolik stojí banán v obchodě?

Co vše myslíte, že pokrývá cena zaplacená zákazníkem v obchodě? Mezi koho a na co je rozdělena?

Po pěti minutách výsledky shrňte a na tabuli napište seznam, s kterým bude souhlasit celá třída.

- Rozdejte žákům do každé skupinky jeden pracovní list (Příloha 1) a vyzvěte je, aby rozdělili banán na sedm dílů podle toho, kolik si myslí,

že činí podíly jednotlivých aktérů obchodu (v procentech či absolutní částce) z konečné ceny banánu pro spotřebitele.

- Poté žákům ukažte příklad rozdělení ceny u běžného banánu (Příloha 2) – buď jim můžete rozdat Přílohu 2 či banán překreslit na tabuli. Rozeberte a popište jednotlivé složky tvořící konečnou cenu. (K rozdělení peněz u banánů Fairtrade se dostanete až později.) Položte žákům dotazy:

Překvapilo vás něco? Pokud ano, co?

Bylo vaše rozdělení banánů jiné? Proč? Co byste změnili?

Varianta: Máte-li více času, rozdělte skupinkám žáků role v obchodním řetězci. Jejich úkolem bude říci, jak velkou část z konečné ceny banánu chtějí pro sebe. Poté společně sečtete přání všech – pravděpodobně budou přesahovat 100 % ceny. V druhé části se musí domluvit skupinky mezi sebou, jak cenu přerozdělí tak, aby se vešly do konečné ceny. Nakonec představte odhad reálného dělení konečné ceny.

- Řekněte žákům, že se nyní podívají na to, jak se pěstuje a obchoduje s běžnými banány. Dalším úkolem bude vytvořit ideální banán, který by si chtěli kupovat a jíst. Rozdělte třídu na 3–4 skupinky žáků. Do každé skupinky rozdejte velký papír a tři obálky s tvrzeními – lístečky s možnými kladnými, zápornými i nesmyslnými či neexistujícími charakteristikami pěstování banánů (Příloha 4). Požádejte žáky, aby si na papír nakreslili banánový trs a vybrali z celkového počtu lístečků devět charakteristik, které by podle nich měl mít ideální banán. Zvolené charakteristiky žáci nalepí na připravené papírové trsy. Zadejte časový limit 3–5 minut.
- Poté se zeptejte jedné ze skupinek, které charakteristiky vybrala a proč. Zeptejte se dalších skupinek, jak se jejich trs liší a proč tak volili. Některé rysy budou mít skupinky společné.
- Rozdejte do každé skupinky jednu či dvě kopie standardů Fair Trade (Příloha 5) a dejte žákům čas na pročtení. Poté společně proberte jednotlivé charakteristiky. Pokud žáci zahrnuli do svých trsů i charakteristiky, které ani Fair Trade nesplňuje, nezapomeňte to zmínit.
- V návaznosti na pravidlo spravedlivé mzdy se vraťte k předchozí aktivitě a představte rozdělení ceny banánu ve Fair Trade (Příloha 3) – opět buď rozdejte přílohu do skupinek či překreslete na tabuli. Žáci nyní srovnají obrázky rozdělení konečné ceny běžného banánu a banánu Fairtrade.
- Aktivita pokračuje diskusí o Fair Trade a spotřebitelských alternativách. Dejte studentům prostor k otázkám a k vyjádření pochybností.

Jsou banány levné, nebo drahé? Změnila se vaše představa od začátku hodiny? Pokud ano, jak?

Co vše by podle vás mělo být zahrnuto v ceně banánu?

Jsste ochotni zaplatit více za výrobek Fair Trade? Pokud ano, o kolik? Zaregistrovali jste v supermarketu/obchodě výrobky Fair Trade, banány Fair Trade nebo biobanány?

Můžeme něco jako spotřebitelé ovlivnit? Za jakých podmínek?

V této diskusi představte spotřebitelské alternativy: biobanány, banány Fair Trade (k dostání zatím jenom náhodně), sezonní ovoce z našeho klimatického pásma a lokálních zdrojů. Cílem také je, aby si žáci uvědomili, že my jako zákazníci (spotřebitelé) si můžeme vybrat, jaké výrobky chceme nakupovat. Naší volbou pak nepřímo podporujeme různé výrobky a s tím související proces výroby, pěstování, podmínky atd.

Poznámka

Pojem Fair Trade označuje koncept spravedlivého obchodu, Fairtrade (často psáno jako FAIRTRADE) je označením chráněné certifikační známky spravedlivého obchodu.

Použitý zdroj

Hažuchová-Strungová, M., Kostřicová, Z., Malířová, E., Štěrba, L. (2008): *Skvrny na banánech*. Brno: Společnost pro Fair Trade.

Doporučené zdroje

www.fairtrade.cz

www.svetvnakupnimkosiku.cz

<http://bezjedu.arnika.org> – o pesticidech v češtině

Příloha 1

Rozdělte banán na 7 dílů podle toho, kolik si myslíte, že jednotlivé podíly z celkové ceny tvoří:

1. pracovníci na plantáži
2. vlastník plantáže/pěstitel
3. vývozce/dopravce
4. dovozce, distributor/dozrávárna
5. maloobchod (supermarket...)
6. stát – clo
7. stát – daň z přidané hodnoty

běžný banán (152 g) = 5 Kč (při ceně 32,90 Kč/kg)

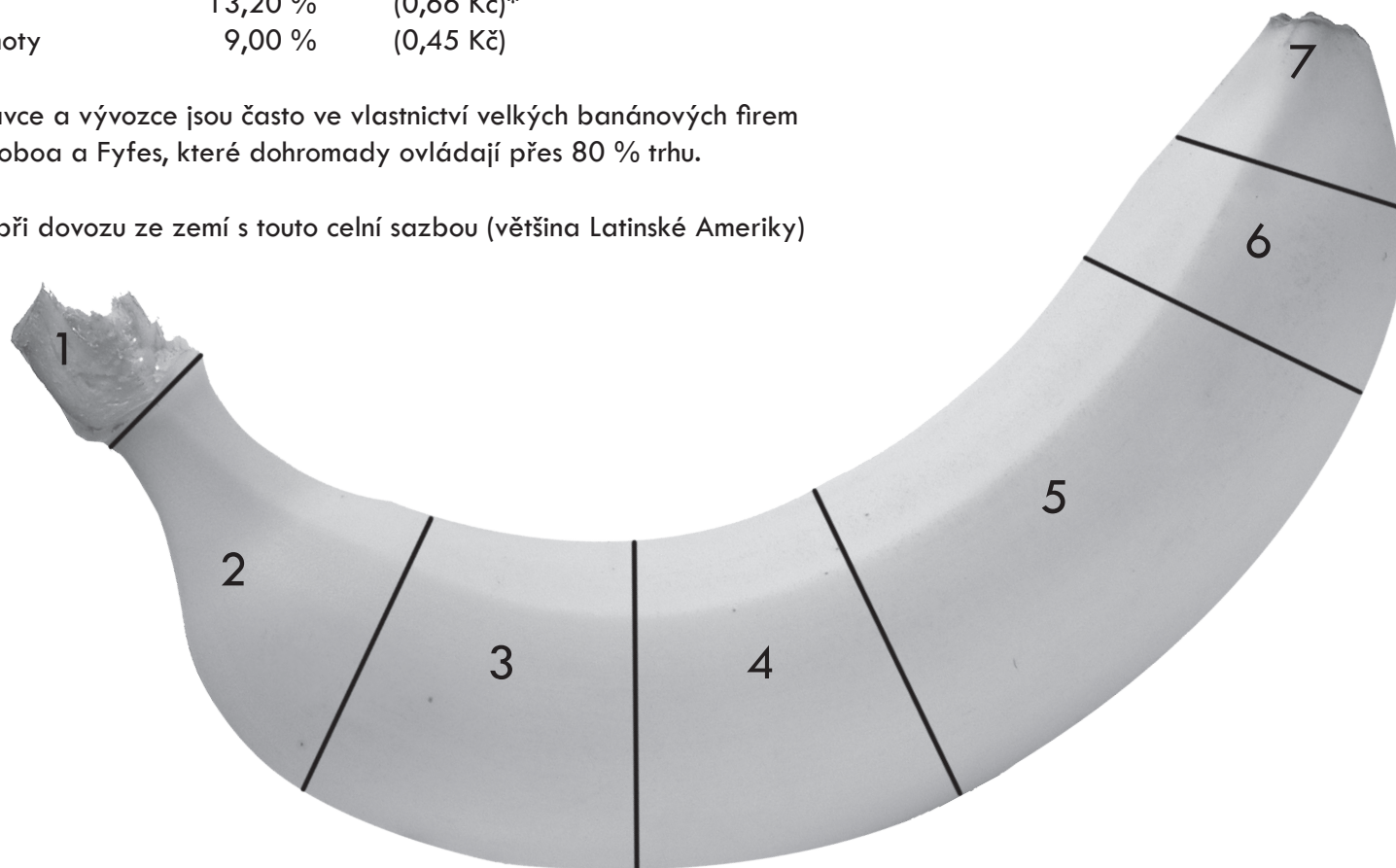
Příloha 2

běžný banán = 5 Kč (při ceně 32,90 Kč/kg)

1. pracovníci na plantáži	1,36 %	(0,068 Kč = necelých 7 haléřů)
2. vlastník plantáže/pěstitel	9,60 %	(0,48 Kč)
3. vývozce/dopravce doveze banány do země spotřeby	22,0 %	(1,1 Kč)
4. dovozce, distributor/dozrávárna	15,40 %	(0,77 Kč)
5. maloobchod (supermarket...)	29,40 %	(1,47 Kč)
6. stát – clo 176 EUR/t	13,20 %	(0,66 Kč)*
7. stát – daň z přidané hodnoty	9,00 %	(0,45 Kč)

Dovozce, dozrávárna, dopravce a vývozce jsou často ve vlastnictví velkých banánových firem Dole, Chiquita, Del Monte, Noboa a Fyfes, které dohromady ovládají přes 80 % trhu.

*při kurzu 1 EUR = 25 Kč a při dovozu ze zemí s touto celní sazbou (většina Latinské Ameriky)

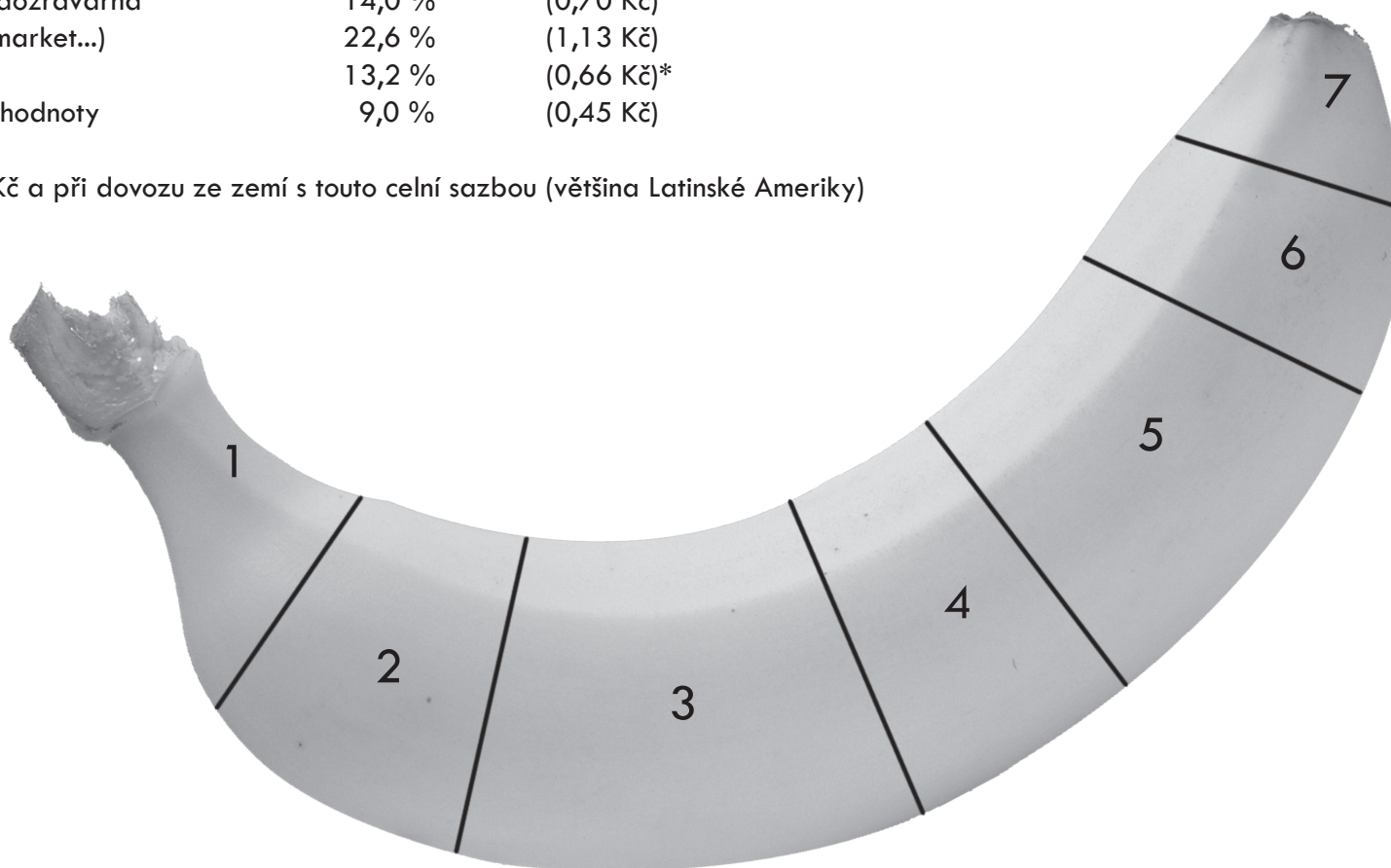
Příloha 3

banán Fairtrade (152 g) při stejné ceně 5 Kč

Cena je hypoteticky přepočítaná na stejnou cenu za 1 kg; většinou jsou banány Fairtrade dražší než konvenční – tím je i částka, ze které se rozděluje pro všechny zúčastněné, ještě vyšší.

1. pracovníci na plantáži	8,2 %	(0,41 Kč = 41 haléřů čili 6krát víc než běžný banán)
2. vlastník plantáže/pěstitel	12,0 %	(0,60 Kč)
3. obchodník/exportér Fair Trade a doprava	21,0 %	(1,05 Kč)
4. dovozce, distributor/dozrávárna	14,0 %	(0,70 Kč)
5. maloobchod (supermarket...)	22,6 %	(1,13 Kč)
6. stát – clo 176 EUR/t	13,2 %	(0,66 Kč)*
7. stát – daň z přidané hodnoty	9,0 %	(0,45 Kč)

*při kurzu 1 EUR = 25 Kč a při dovozu ze zemí s touto celní sazbou (většina Latinské Ameriky)

Příloha 4

Environmentální aspekty pěstování

běžný banán

- používání pesticidů a umělých hnojiv
- kontaminace půdy
- kontaminace spodních a povrchových vod
- úbytek rostlinných a živočišných druhů
- ohrožení zdraví pracovníků plantáží i okolního obyvatelstva

banán Fairtrade

- minimální používání chemických látek a postupný přechod na ekologické zemědělství
- ochrana zdraví pracovníků na plantážích
- část zisku je použita na místní projekty – např. ekologické vzdělávání a pomoc k přechodu na ekologické zemědělství
- budování ochranných a protierozních pásem
- pěstování ve smíšených kulturách s jinými rostlinami

jiné – nesmysly a nepravdy

- povinnost dodržovat standard biozemědělství
- pěstování je vždy spojeno s chovem dobytka
- ochrana plantáží před škůdci pouze ručním sběrem hmyzu

Sociální aspekty pěstování banánů

běžný banán

- nedostupná zdravotní péče
- zdraví škodlivé pracovní podmínky
- závislost na vlastníkovu plantáže
- dětská práce

banán Fairtrade

- stálé či dlouhodobé pracovní smlouvy
- základní sociální a nemocenské zabezpečení
- prémie (příjem pro zlepšení života: financování komunitních a vzdělávacích projektů, budování zdravotních zařízení)
- poskytování informací mezi výrobcem a spotřebitelem

jiné – nesmysly a nepravdy

- právo na 6 týdnů placené dovolené ročně
- povinnost chodit do práce vždy v 5.00 ráno
- zdravotní péče je dostupná zdarma 24 hodin denně

Ekonomické aspekty pěstování

běžný banán

závislost na nadnárodních společnostech, které vlastní i domy, kontrolují dopravu, obchody, zdravotní péči...

nespravedlivě nízké mzdy nepokrývající základní náklady běžné rodiny

pracovní smlouvy na krátkou určitou dobu, např. i na jeden den

banán Fairtrade

spravedlivé a stabilní mzdy (zlepšení životní úrovně)

obchodní partnerství – pomoc s certifikací, technickým rozvojem

garance lepších mezd a vyššího podílu z celkové ceny banánů

dostatečné mzdy a investice do rozvoje pěstování

jiné – nesmysly a nepravdy

48 % z celkové ceny banánu získávají pěstitelé

státní finanční podpora pro pěstitele

zaměstnanci dostávají větší část mzdy v banánech

Příloha 5

Principy Fair Trade

10 obecných zásad Fair Trade (podle World Fair Trade Organization – WFTO):

- tvorba příležitostí pro ekonomicky znevýhodněné výrobce
- transparentnost
- slušné obchodní praktiky
- spravedlivé ceny
- zákaz dětské a nucené práce
- rovnost pohlaví, svoboda sdružování a zákaz diskriminace
- slušné pracovní podmínky
- pomoc v rozvoji kapacit
- informování veřejnosti o Fair Trade
- ochrana životního prostředí

Standard – banány Fairtrade

- minimální výkupní cena za normovanou krabici (= 18,14 kg); tato cena se liší podle země původu a podle toho, zda banány mají zároveň i certifikaci Bio nebo jsou certifikovány pouze jako Fairtrade
- pěstíteli je k minimální výkupní ceně poskytována tzv. prémie, která podporuje sociální a ekonomický rozvoj komunity a ochranu životního prostředí; tato prémie činila v roce 2008 jeden dolar za krabici
- prosazuje dlouhodobé a stabilní obchodní smlouvy
- garantuje férové jednání se zaměstnancem (zaručení minimální mzdy, nemocenské, placení přesčasů, možné podání výpovědi)
- zajišťuje bezpečnost práce a ochranu zdraví pracovníků